

SĂPĂTURILE ARHEOLOGICE ÎNTEPRINSE LA BĂLTENI

(r. Făurei, reg. Galați)

MUZEUL regional de istorie Galați a continuat anul acesta, între 11 iunie și 11 iulie, săpăturile arheologice de salvare de la Bălteni, în așezarea dacică din perioada de început a migrațiunii popoarelor, unde s-au descoperit numeroase elemente specifice culturii de tip Sintana de Mureș-Cerneahov, sec. IV e.n.

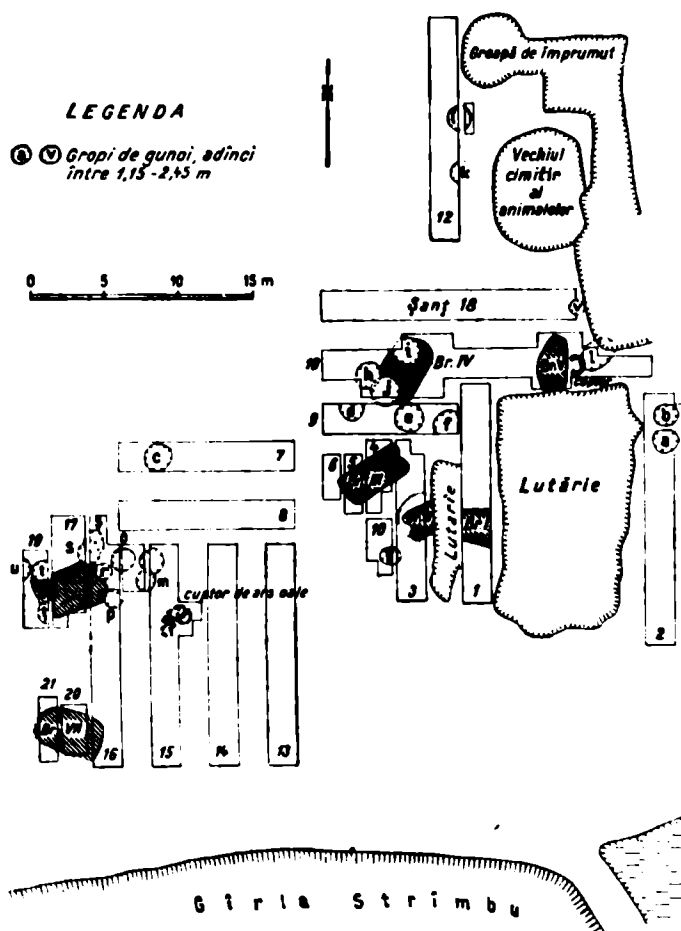
Stațiunea arheologică se întinde pe o distanță de 700—800 m, fiind situată pe malul gârlei Strimbu, în partea de sud-est a comunei. Așezarea este puternic degradată în trei puncte (A, B, C), din cauza nenumăratelor gropi de scos lut.

Obiectivul de cercetare s-a hotărât a fi sectorul A, unde s-a făcut primul sondaj din anul 1957¹. Săpăturile s-au încheiat cu trasarea unui șanț pe izlazul comunal, în sectorul C al așezării. Sectoarele A și C sînt două puncte diametral opuse ale aceleiași stațiuni arheologice.

A. Pentru a diminua degradarea stațiunii în sectorul A, s-a procedat la încadrarea gropilor de scos lut prin trasarea citorva șanțuri, orientate în funcție de malurile lutăriei.

Au fost săpate 20 de șanțuri, orientate est-vest și nord-sud, numerotate de la 2 la 21 (vezi planul săpăturii, fig. 1). Șanțurile sînt lungi între 3 m și 22,25 m, late de 1,20—2 m, adînci între 0,80—1,20 m, fiind săpate pînă la stratul de pămînt galben.

În partea de vest a sectorului A, unde au fost trasate

¹ I. T. Dragomir, *Săpăturile arheologice de la Lărgu (r. Filimon Sîrbu, reg. Galați)*, in *Materiale*, VI, p. 503 la punctul IV, rezultatul sondajului de la Bălteni din 1957. Raportul de față nu prezintă decît anumite materiale arheologice noi descoperite în această așezare.

Fig. 1. — Planul săpăturilor arheologice de la Bălteni 1958.

șanțurile nr. 7 și 8, 13—17 și 19—21, s-a văzut că aproape în întregime stratul de pământ vegetal fusese săpat și transportat, fapt care a îngreinat mult observațiile stratigrafice.

Bordeie. Săpăturile au dat la iveală gropile a șase bordeie dacice de formă ovală (bordeiele V și VII), sau dreptunghiulare, cu colțurile, rotunjite și pereții oblici (bordeiele II—IV, și VI), orientate în general nord-est, sud-vest.

Bordeiele II și V, fiind situate la periferia lutăriei, sînt distruse parțial (fig. 1).

Din punct de vedere stratigrafic, gropile lor sînt săpate aproximativ de la baza stratului de pământ negru-măzăros. Pămîntul de umplutură este cenușos, de culoare ciocolatie, conținînd foarte multă cenușă, cărbuni de lemnărie, pămînt ars, sporadic mici bucăți de chirpic, pietre de riu, uneori pietre calcaroase cu cochilii de scoici, numeroase fragmente ceramice, printre care și fragmente de afumători dacice și de amfore elenistice și romane, oase de animale domestice, diferite obiecte casnice și de podoabă. Pămîntul de umplutură al bordeielor IV și VII se deosebește mult de celălalt prin aceea că este mai compact, de culoare neagră-cafenie și conține mai puțină cenușă.

În interiorul bordeielor IV și V, s-a putut constata că laturile lungi, pe o anumită porțiune, sînt prevăzute cu prispe sau lavițe, obținute prin cruțare la săpat, iar la alte două (II și III) s-a observat prezența unor porțiuni de pămînt, situate central pe una din laturile mici, care desigur, indică locul treptelor sau ușa bordeiului.

Dimensiunile bordeielor sînt diferite ca mărime. Măsoară între 4—4,80 m lungime, 2,25—3 m lățime, iar cinci dintre ele depășesc un metru adîncime.

În nici unul din bordeie nu am găsit vetre *in situ*, ci numai mici fragmente răzlețe. Demnă de menționat este descoperirea a două cuptoare, dintre care unul pentru ars oale.

Cuptoare. Primul era făcut din lut simplu, frămîntat, ars la roșu-cărămiziu, de formă semicirculară, avînd două vetre suprapuse (fusese probabil refăcut pe locul aceleiași vetre). Baza pereților cuptorului, care se păstrau pînă la înălțimea de 0,10—0,15 m deasupra ultimei vetre, era ușor arcuită către interior, ceea ce indică faptul că cuptorul a fost boltit. Cuptorul s-a descoperit în șanțul 11, în imediata apropiere a bordeiului V, la 0,80 m de la nivelul actual al solului (vezi planul săpăturii, fig. 1).

Între cele două vetre este un strat de pămînt galben gros de 0,08—0,16 m amestecat cu cioburi de factură locală și ceramică de import.

Astfel de cuptoare s-au descoperit recent la Cavadinești¹, precum și în alte așezări contemporane cu cea de la Bălteni.

Cuptorul de oale. În șanțul 15, precum și în intervalul dintre șanțurile 14 și 15 din apropierea bordeiului VI, s-a descoperit un cuptor de oale la 0,30—0,40 m de la suprafața solului actual. Cuptorul este, în plan, de formă circulară, prevăzut cu două camere de foc, boltite în pămînt viu și separate printr-un perete despărțitor, obținut prin cruțare (fig. 2); peretele despărțitor servește îndeosebi la susținerea grătarului cu găuri. Atît pereții camerei de ardere a vaselor, cit și placa perforată a cuptorului, sînt făcute dintr-un pămînt argilos, amestecat cu pleavă și paie, iar pereții și vetrele camerelor de foc, pentru a li se da o rezistență mai mare în timpul arderii, au fost acoperiți cu un strat apreciabil de 0,03—0,05 m din același pămînt, însă fără paie. Vatra cuptorului se află la 0,80 m față de nivelul actual al solului: Sub dărîmăturile cuptorului s-au găsit cîteva fragmente ceramice similare cu acelea descoperite în bordeiele și-n gropile de gunoi ale acestei așezări.

1. I. T. Dragomir, *Săpăturile arheologice de la Cavadinești (r. Berești, reg. Galați)*, în *Materiale*, VII, p. 158.

Cuptoare de oale cu două camere de foc s-au descoperit și în alte puncte pe teritoriul patriei noastre, ca de pildă la Cringași lângă București¹, pe Cuha la Trușești², și altul recent descoperit la Botoșani³.

Prezența cuptorului de oale de la Bălteni ne argumentează în mod evident că ceramica era lucrată de meșteri olari chiar la fața locului.

Gropi de gunoi. În preajma bordeielor s-au descoperit de asemenea 24 gropi de gunoi (indicate pe planul de săpături cu litere mici de la a - v (vezi planul săpăturii,

Fig. 2. Rămășițele cuptorului dacic de ars oale de la Bălteni.

fig. 1). Dintre acestea numai două gropi (i și k) sînt moderne, restul fiind contemporane cu bordeiele. Parte din ele au fost săpate pe marginea unor bordeie anterioare și invers, fapt care de multe ori ne-a derutat la delimitarea conturului bordeielor (vezi bordeiele IV și VI).

Aproape toate gropile sînt în formă de clopot sau oală, strimte la gură, cu fundul uneori orizontal, alteori alveolar sau conic. Gropile au un inventar foarte bogat și variat identic cu acela al bordeielor. Ultimele patru gropi (t—v), fiind descoperite la încheierea lucrărilor n-au fost cercetate decît parțial. Adîncimea lor variază între 1,15—2,45 m.

Acest număr apreciabil de gropi de gunoi descoperit aici pe o suprafață de teren relativ mică, ne argumentează o viață intensă și îndelungată.

Unelte și obiecte diferite. Așezarea de la Bălteni deși are un inventar ceramic și osteologic bogat, numărul uneltelor și al obiectelor de podoabă este relativ redus. Acestea sînt reprezentate prin: două fragmente de rîșniță primitivă de mină, de piatră; patru cute de diferite dimensiuni, în patru muchii, avînd fiecare cite două suprafețe concave din cauza unei utilizări intense. Sînt făcute dintr-o gresie silicioasă, de culoare

¹ Vlad Zirra și Margareta Tudor, *Șantierul arheologic București B (b), Cringași*, în *Studii și referate privind istoria României*, I, 1954, p. 312—315, fig. 2—5.

² *SCI*, VI, 1—2, 1955, p. 174, fig. 6.

³ Emilia Zaharia de la Muzeul de Istorie al Moldovei din Iași a efectuat în 1958 săpături arheologice la Botoșani, unde a descoperit un cuptor de ars oale de tipul cu două camere de foc, datînd din aceeași epocă.

vinătă sau cenușiu-gălbuie, netede la pipăit. Un fragment de sulă de os (virf) lustruit (fig. 3/1); două fusaiole de lut, lucrate la roată, de culoare cenușie, dintre care una tronconică, cu suprafața bazei mari concavă și alta bitronconică, cu ambele fețe concave, specifice secolului III–IV e.n. și des întâlnite în mormintele sarmatice din aceeași epocă (fig. 3/2); câteva fragmente de greutate pentru război de țesut, făcute din lut, arse cărămiziu sau gălbui-roșcat, asemănătoare unor trunchiuri de piramidă cu patru suprafețe laterale prevăzute cu găuri transversale, uneori au și cite o adincitură la partea superioară (fig. 7/1); numeroși colaci sau discuri de lut ars, de formă ovală sau dreptunghiulară, folosiți probabil ca suport, sint făcuți dintr-o pastă grosolană amestecată cu cioburi pisate de dimensiuni mari și prevăzuți cu găuri centrale (fig. 7/2). Obișnuit au și cite patru adincituri dispuse simetric pe ambele fețe. Aproape în fiecare bordei și groapă de gunoi s-au găsit cite două-trei fragmente de acestea, având urme puternice de ardere sau afumare. Prezența lor într-un număr așa de mare ne dovedește că erau absolut indispensabile bordeielor, fiind de utilitate probabil zilnică în gospodărie. Astfel de suport sint destul de frecvenți și la Cavadinești ¹.

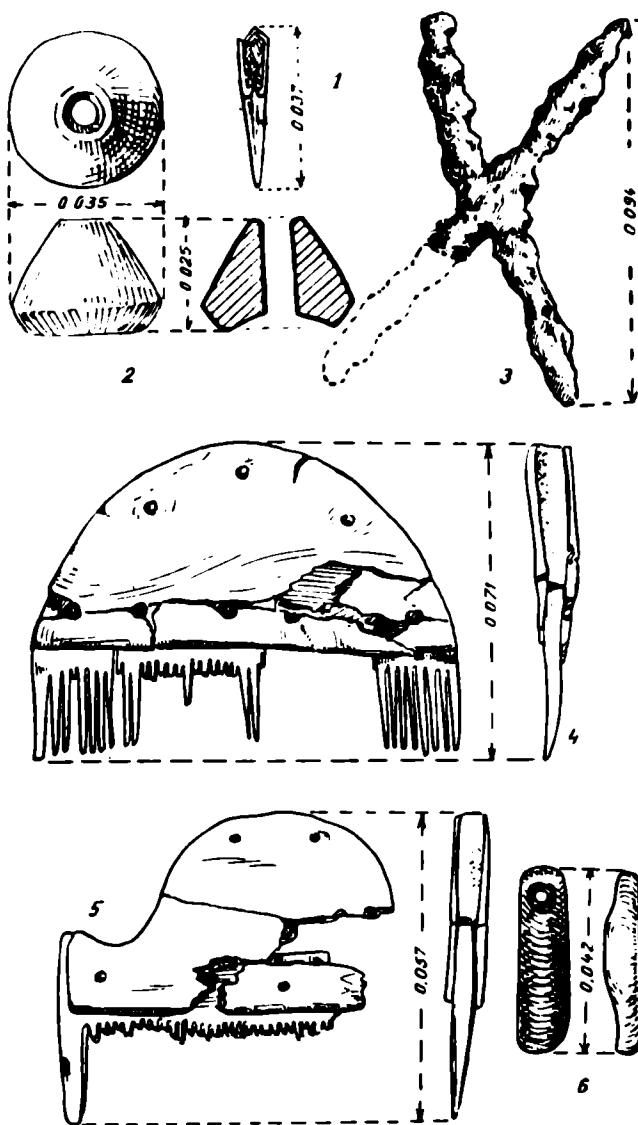

Fig. 3. — Diferite unelte și obiecte de podoabă, de piatră, os, lut ars și fier, descoperite în așezarea dacică tirzie (sec. III–IV e.n.) de la Bălteni.

Obiectele metalice sint rare. S-a descoperit numai unul de fier puternic oxidat, nedefinit ca întrebuințare, asemănător literei X (fig. 3/3). Printre obiectele de podoabă amintim o amuletă de piatră, cenușiu-verzuie, lustruită, prevăzută cu un orificiu pentru atârnat (fig. 3/6), precum și doi piepteni de os, aproape întregi. Unul are spinarea semicirculară (fig. 3/4), iar a celuilalt este arcuită, având aripi scurte, dispuse lateral (fig. 3/5). Sint lucrați din

plăcuțe de os, prinse în nituri de aramă, fără ornamente.

Pieptenii de tipul acesta sint caracteristici pentru perioada de început a migrațiunii popoarelor, secolul IV e.n., având o mare arie de răspindire, atit în țara noastră, cit și pe teritoriul Uniunii Sovietice, unde este documentată cultura de tip Sintana de Mureș-Cerneahov.

¹ I. T. Dragomir, *Săpăturile arheologice de la Cavadinești (reg. Borești, reg. Galați)*, în *Materiale*, VI, p. 464.

Astfel de piepteni s-au descoperit într-o așezare de pe teritoriul comunei Ionești, la Țintirim ¹, în 15 morminte la Sintana de Mureș ², într-un mormint din comuna Vlad

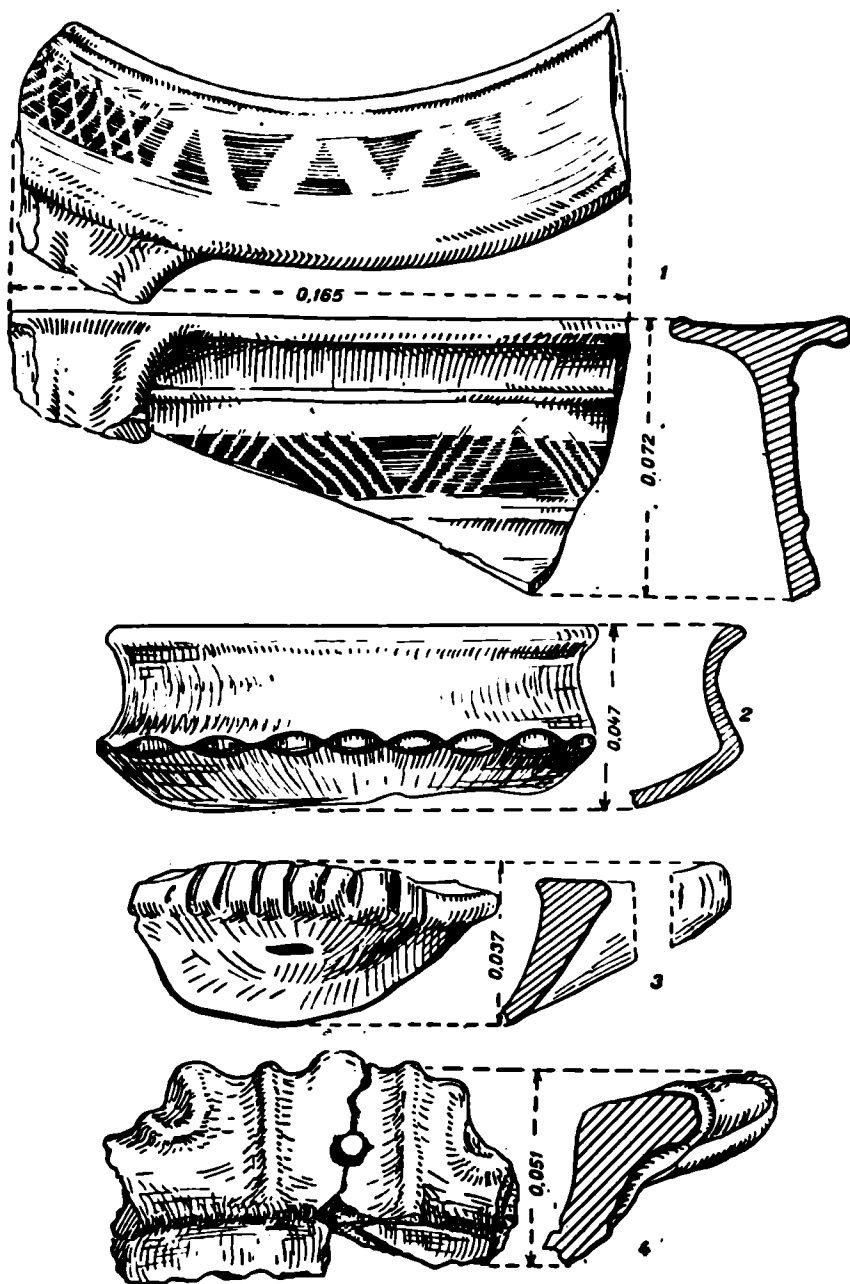

Fig. 4. – Toarte de vase dacice epoca La Tène (nr. 3–4) și ceramică specifică sec. III–IV e.n. (nr. 2 este specific culturii Cerneahov).

Țepeș ³, la Izvoare ⁴ în mormintele V și VIII, în mai multe morminte de la Spanțov ⁵, iar în U.R.S.S. destul de mulți, în aria culturii cimpurilor de urne ⁶.

¹ SCII¹, VI, 1–2, 1955, p. 179, fig. 9.

² Dr. Kovács István, *A maroszenfannai népeándorlások temetője*, în *Dolgozások*, III, 1912, p. 263, fig. 12. M. 14; p. 272, fig. 26, M. 26; 280, fig. 37, M. 30; p. 282, fig. 40, M. 31; p. 284, fig. 42, M. 32; p. 290, fig. 52/5, M. 40; p. 293, fig. 56/3, M. 43; p. 295, fig. 59/5, M. 45; p. 300, fig. 67/1, M. 50(1); p. 315, fig. 88/1, M. 64; p. 317, fig. 92/1, M. 66; p. 321,

fig. 100/1, M. 74; p. 325, fig. 105/6; p. 326, fig. 107/1 a.

³ SCII¹, VI, 1–2, 1953, p. 323–324, fig. 11/8.

⁴ Radu Vulpe, *Izvoare (săpăturile din 1936–1948)*, 1957, p. 299, fig. 318/2–3.

⁵ SCII¹, IV, 1–2, 1953, p. 229, fig. 12/5.

⁶ A. A. Spriin, *Поля погребальных урн*, în *СА*, X, 1948, p. 59–60, fig. 4.

Ceramica. În ceea ce privește ceramica, nu prezentăm decît anumite forme de vase noi întîlnite, spre deosebire de cele descrise în raportul săpăturilor întreprinse la Bălteni în 1957¹. Ceramica descoperită se găsește exclusiv în stare fragmentară. Există însă și numeroase vase care pot fi reconstituite și întregite în fiecare categorie ceramică, lucrată la roată sau cu mina.

Din repertoriul ceramicii fine (a 1), de la Bălteni, face parte și aceea de culoare neagră lucioasă, ornamentată de obicei cu roțița dințată bineînțeles, fără să mai vorbim de cea deja cunoscută. Printre formele de vase noi descoperite apare ulciorul cu gîtul înalt și subțire cu două torți (fig. 7/3), diferite străchini (fig. 5/1—3), printre care se întîlnește și aceea cu buza înclinată către interior, formă ce imită fidel strachina romană tîrzie (sec. III—IV e.n.). Amintim de asemenea vasele mari și mijlocii, castroanele cu gura larg deschisă și buza plat-orizontală în profil de forma literei T cu marginile ușor îngroșate. Sînt prevăzute cu trei torți late, prinse de buza și umărul vasului uneori canelurate (fig. 4/1). Decorul ceramicii fine este bogat și variat. În săpăturile din 1958 am întîlnit și unele decoruri noi, e vorba de briul alveolar în suprafețe concav-lenticulare, aplicat pe umerii străchinilor și castroanelor, din pastă de culoare neagră și gălbuie (fig. 4/2). După părerea arheologului sovietic G. B. Fedorov, decorul acesta este specific culturii Cerneahov². De altfel există o întreagă gamă de decoruri realizate cu ajutorul unor dungi prin apăsare ce au reflexe plumburii. De pildă, cunoaștem benzi orizontale în grupuri de cîte cinci liniuțe hașurate oblic, în sens invers, încadrate de două nervuri ușor reliefate sau benzi de triunghiuri, tot din cîte cinci liniuțe oblice, de dimensiuni invers proporționale cu înălțimea triunghiului, dispuse penat-nervurat. O altă variantă este banda în triunghiuri isoscele (fig. 7/4), obținută prin cruțare la lustruirea vasului, ornament caracteristic culturii Sintana de Mureș-Cerneahov. La Mălăiești, r. Rîșcani, pe teritoriul R. S. S. Moldovenești, într-un cimitir de tip Sintana de Mureș-Cerneahov, figurează și decorul prezentat³. În treacăt mai amintim și briul în zigzag, rețeaua de linii întretăiate ce delimitează suprafețe patrulatere ș.a.

Un fapt demn de menționat este prezența găurilor făcute după spargerea vaselor, întîlnite în număr apreciabil pe vasele plate (farfurii, străchini, castroane). Acestea sînt situate aproape exclusiv la marginea cioburilor în regiunea buzei, a fundului și mai rar pe pîntecul vasului. Desigur, găurile trebuie să fi fost făcute cu un anumit scop, fie pentru a servi la repararea vaselor sparte, fie pentru atrînarea cioburilor în scopuri practice sau poate chiar pentru suspendarea vaselor ca simple decoruri ale locuințelor, mai ales că este vorba de o ceramică de bună calitate.

În ceea ce privește repertoriul vaselor specifice ceramicii zgrunțuroase cu pietricele și nisip (a 2) săpăturile au dat la iveală numeroase cioburi de chiupuri, cu pereții groși între 1—3 cm, folosite la păstrarea alimentelor. Acestea au buza plan orizontală, uneori ușor convexă, în profil de forma literei T (fig. 7/9). Amintim de asemenea capacele pentru acoperit vasele, cu butonul circular, plat ș.a.

De obicei, decorul se făcea numai prin incizii de linii fasciculate, drepte, în valuri sau împletite (fig. 7/5—8), toate aplicate în benzi orizontale pe umărul, pîntecul sau chiar pe buza anumitor chiupuri (fig. 7/9). Frecvent se întîlnesc vase care au două și trei ornamentații felurite, dispuse în registre alternative (fig. 7/7). De asemenea se întîlnește și decorul alcătuit din două linii adînc incizate ce sînt aplicate pe umărul oalelor, la fel ca la Sintana de Mureș⁴.

¹ V. nota nr. 1 de la p. 11.

² Părerea aceasta a fost exprimată de G. B. Fedorov cu prilejul vizitării în 1958 a muzeului de istorie din Galați.

³ G. B. Fedorov, *Descoperirile arheologice din R. S. S. Moldovenească privind milenul I al e.n.*, în *SCS Iași*, VIII, fasc. 1, 1957, fig. 3.

⁴ Dr. Kovács István, *op. cit.*, p. 283, fig. 41.

Ceramica descrisă (a 1 și 2) are o mare arie de răspindire, extinzându-se atît pe teritoriul patriei noastre, cît și în afara hotarelor ei, fiind tipică pentru secolele III—IV e.n.

Din ultima categorie de ceramică (b), lucrată cu mîna, au apărut sporadic cîteva cioburi ce aparțin unor vase lustruite, dintr-o pastă relativ bună, spre deosebire de ceramica obișnuită. După profilul cioburilor se pot deduce farfuriile cu buza îngroșată, plat-orizontală, vase tronconice cu buza retezată, cratițele și castroanele prevăzute cu torți semiovale, perforate vertical și ornamentate cu creștături pe margine (fig. 4/3), sau cu nervuri aplicate pe ambele suprafețe ale torții (fig. 4/4). Vasele sînt lucrate cu o deosebită îndeminare, fiind specifice culturii dacice timpurii, La Tène, epocă de înflorire și prosperitate a populației locale. Din aceeași epocă menționăm de asemenea două fragmente ceramice din pastă poroasă, unul aparține unei căni sau oale a cărei buză este prevăzută cu o proeminență alveolară, pentru turnat (fig. 6/1) și altul de borcan (fig. 6/2). Ornamentul de pe cioburi este redat prin briul alveolar, dispus în valuri și întrerupt din loc în loc de gurguie, pe cană, sau aplicat orizontal și întrerupt de aripioare pe borcan.

Concomitent cu ceramica aceasta de factură locală, s-au descoperit și numeroase fragmente ceramice de amfore elenistice, secolele III—II î.e.n. (fig. 7/10—11), de amfore romane și foarte rar sticlă, venite aici pe calea schimburilor comerciale.

Printre cioburile vaselor de import elenistice, figurează un fragment de toartă de amforă, cu ștampilă oval-lunguiață, a cărei inscripție este scrisă pe două rinduri. Din primul rînd nu se pot distinge decît două litere (λλ), iar din rîndul al doilea se poate citi... ΝΟΜΟΥΝΤΟΣ, adică (ΑΣΤΙ) ΝΟΜΟΥΝΤΟΣ (fig. 6/4). Prin urmare în inscripție nu se poate descifra numele astinomului (funcționarului însărcinat cu supravegherea producției și a comerțului amforelor), în schimb, se păstrează aproape complet funcția acestuia.

Astfel de amfore au avut o mare circulație la Istria, ele fiind importate din Chersonesos¹. Fragmentele de amfore des întîlnite la Bălteni aparțin tipurilor cu fundul ascuțit, identice celor descoperite la Jurilovca în 1954, care se știe că sînt de proveniență thasiană².

Spre deosebire de alte așezări din epoca de început a migrațiunii popoarelor (secolul III—IV e.n.), la Bălteni, afumătorile sau opaițele, vase caracteristice culturii dacice, sînt în număr impresionant. În fiecare bordei inclusiv gropile de gunoi, s-au descoperit uneori două, trei și chiar mai multe exemplare, în stare fragmentară, dar întregibile. Dintre acestea putem defini patru tipuri bine distincte: e vorba de ceașca dacică prevăzută cu toartă (fig. 5/4), precum și alte tipuri fără torți, care de fapt primează numeric. Unele au pereții subțiri, gura larg deschisă, buza evazată, fundul plat și profilat (fig. 5/5); altele au pereții groși, ornamentați cu decor alveolar, obținut prin apăsarea degetului. Ornamentul acesta este exclusiv aplicat în partea inferioară a vasului (fig. 5/6).

Astfel de afumători cu decor alveolar au fost descoperite și în unele bordeie dacice la Sf. Gheorghe, lingă gară, în Regiunea Brașov, date cu monedă de la Constantius în secolul IV e.n., și altele recent descoperite la Tîrșor, lingă Ploiești³.

Afumătorile sau opaițele descrise sînt în linii mari tronconice. Ultimul tip se deosebește de celelalte prin aceea că are gura aproape pătrată, avînd colțurile proeminente (fig. 6/3). Toate au urme evidente de afumare în interiorul și exteriorul lor, fapt ce ne dovedește că au fost utilizate în gospodărie ca opaițe la iluminat, sau probabil, în anumite ceremonii rituale.

¹ V. Canarache, *Importul amforelor stampilate la Istria*, 1957, p. 204—214.

² *Ibidem*, p. 10, fig. 6 și p. 35, fig. 17.

³ Informații de la Diaconu Gheorghe.

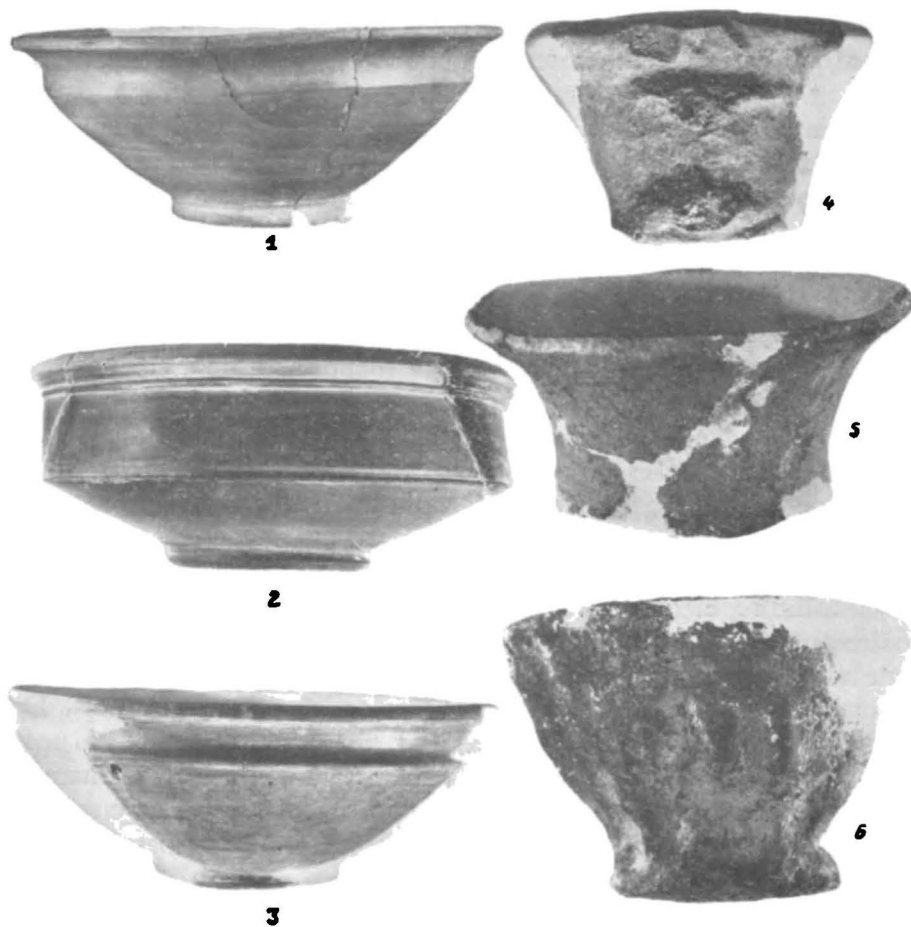

Fig. 5. — Străchini și o-paite sau afumători din perioada dacică târzie (sec. III–IV e.n.).

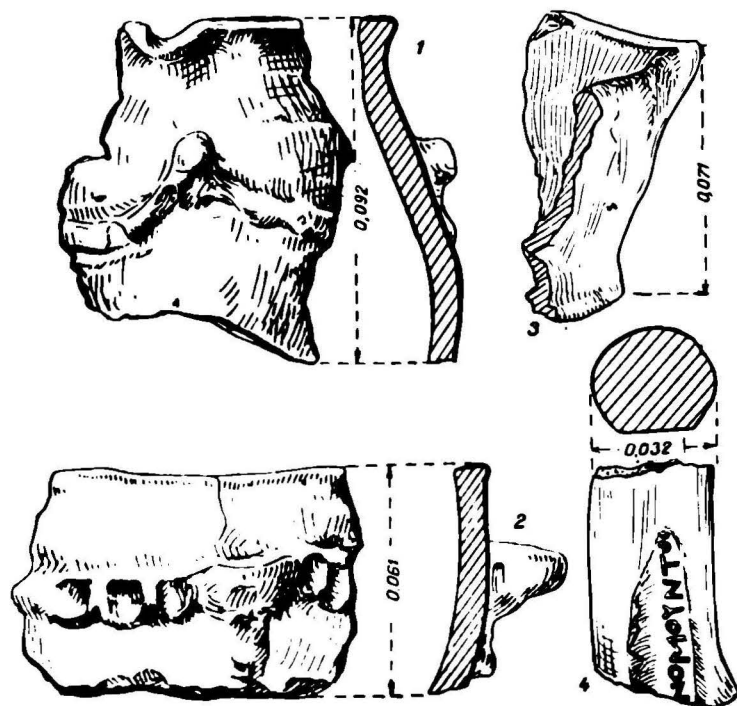

Fig. 6. — Toartă de amforă elenistică cu șampilă, sec. III–II î.e.n. (nr. 4) și ceramică dacică (nr. 1–2 epoca La Tène, iar nr. 3 sec. III–IV e.n.).

În afară de afumători, amintim nenumăratele oale caracterizate prin pereți aproape verticali sau ușor arcuiți (fig. 7/12), cu buza răsfrântă în afară, capacele pentru vase,

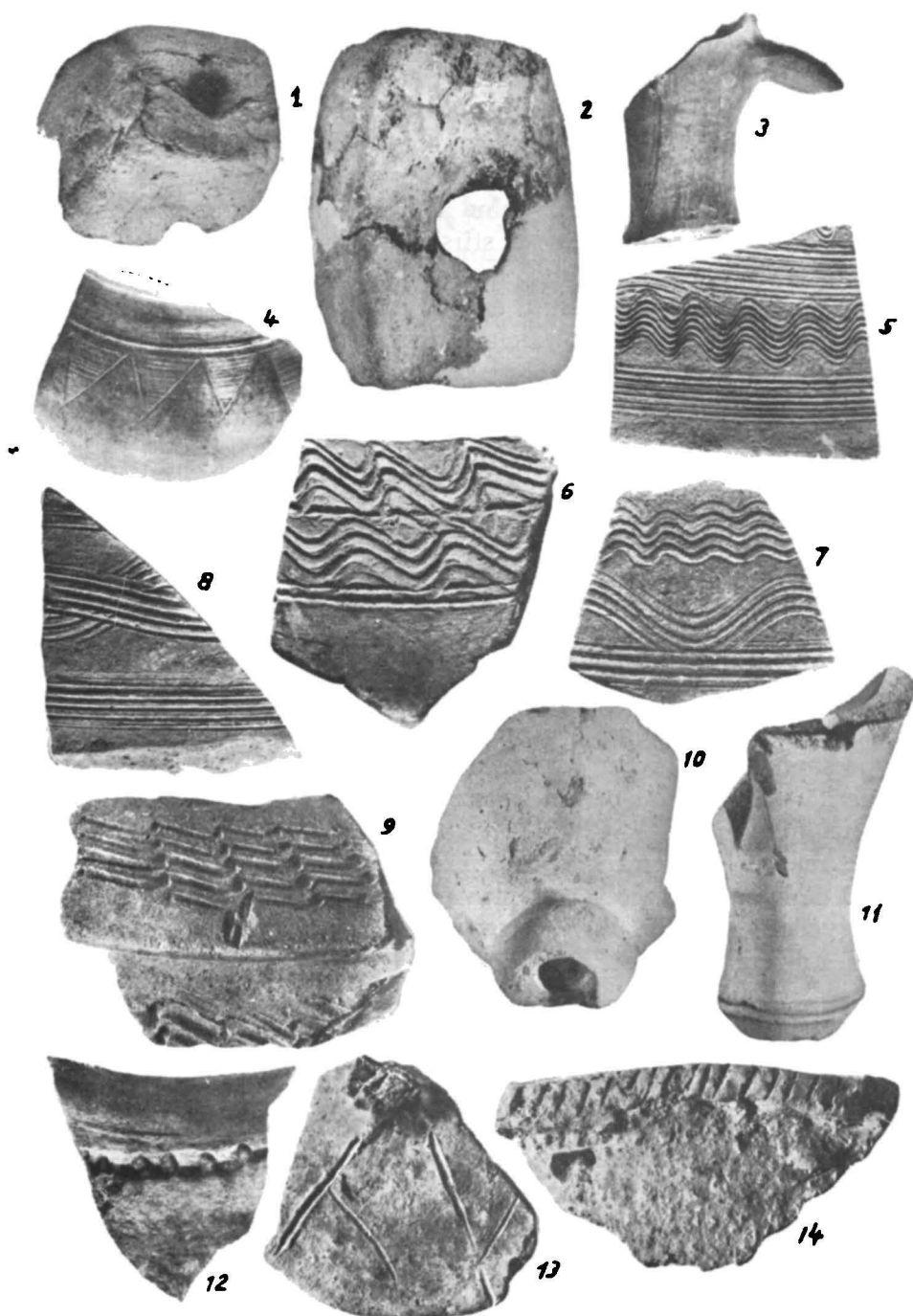

Fig. 7. — Obiecte de lut ars (nr. 1—2), funduri de amfore elenistice sec. III—II î.e.n. (nr. 10—11) și fragmente ceramice specifice sec. III—IV e.n. (nr. 12—14 aparțin culturii dacice).

dintre care unul este plat, prevăzut cu buton perforat orizontal (fig. 7/13), un borcan cu briu interior pentru fixat capacul ș.a.

Decorul este simplu și rudimentar executat. Frecvent se întâlnește briul alveolar, aplicat sub buză sau pe umărul oalelor. Alteori briul este întâlnit și pe pîntecul vasului,

oblic sau vertical (fig. 7/12). Ornamentul este specific epocii La Tène, desigur, moștenit tradițional și în epoca dacică târzie. Printre ornamente figurează de asemenea incizia în zigzag, creștăturile oblice sau verticale la vasele cu buza îngroșată (fig. 7/14), împunsăturile de pe pîntecul vaselor și altele.

Pe baza relatărilor făcute asupra materialelor arheologice, descoperite la Bălteni în 1958, se pot trage deocamdată următoarele concluzii: prezența unor fragmente ceramice descoperite într-un procent relativ redus, din epoca La Tène, precum și prezența fragmentelor de amfore elenistice de import, din secolul III—II î.e.n. indică o locuire autohtonă vremelnică, aparținând culturii dacice timpurii (epoca La Tène). Așezarea de aici devine intens locuită spre sfîrșitul secolului III și în mai mare măsură în secolul IV e.n., avînd unele trăsături specifice culturii Sîntana de Mureș-Cerneahov, care sînt puternic grefate pe elementul autohton dacic tîrziu.

Aspectul locuințelor și complexitatea materialelor arheologice, cu vădite urme de factură locală, indică destul de clar că așezarea a aparținut unei populații autohtone dacice sedentare, fiind vorba de o așezare-sălaș, cu bordeie sărăcăcioase, ai cărei locuitori se ocupau îndeosebi cu agricultura și creșterea vitelor.

Agricultura este argumentată prin două fragmente de rîșniță, prin impresiunile de păioase existente în rămășițele cuptorului dacic de oale sus-amintit, prin chirpici cu aceleași impresiuni, dar mai ales prin nenumăratele fragmente de chiupuri de mari proporții care serveau la păstrarea cerealelor ș.a.

Bogatul inventar osteologic de bovine, ovine, porcine, cabaline, dovedește de asemenea creșterea vitelor. Pe lîngă acestea se poate vorbi și de alte îndeletniciri, ca de pildă: pescuitul, olăritul, țesutul, prelucrarea osului etc.

Ținînd seama de proporțiile așezării de la Bălteni, precum și de bogatul și de valorosul material arheologic rezultat, atît din bordeie, cît și din gropile de gunoi, sîntem obligați să presupunem că avem de-a face cu una din cele mai întinse așezări dacice tîrzii, descoperită pe teritoriul patriei noastre, într-o regiune de șes și îndeosebi, pe teritoriul Daciei libere.

Dacă ne referim la elementele caracteristice ale culturii Cerneahov, prezente în așezarea dacică de la Bălteni, această problemă se poate explica în mod logic și credem că punctul de vedere al lui G. B. Fedorov poate fi însușit. Arheologul sovietic afirmă că: « în regiunea dintre Nistru și Prut trecerea de la cultura Lipița la cultura Cerneahov a avut loc prin transformarea lentă, în cuprinsul acelorași așezări »¹. În continuare, același autor arată de asemenea că, cultura Lipița are vădite caractere moștenite din cultura dacică (carpato-dunăreană), prin urmare se vede destul de clar că originea culturii Cerneahov își are rădăcinile adînc înfipte în cultura dacică. În acest caz ea nu s-a dezvoltat de la exterior către centru cum încearcă să schițeze M. A. Tihanova în lucrarea sa: « Despre variantele locale ale culturii Cerneahov », ci în sens invers, adică, din regiunea sa genetică Prut-Nistru unde se află nucleul culturii Cerneahov, către periferia ariei de răspîndire, fiind marcată, atît pe teritoriul R.S.S. Moldovenesti, și al Republicii Populare Romîne, cît și mai la nord, în bazinul mijlociu al Niprului, prin importante monumente arheologice, cunoscute în literatura de specialitate ca monumente de tip Cerneahov.

În sprijinul celor relatate, e bine să arătăm că, atît cultura Cerneahov cît și cultura dacică tîrzie se dezvoltă organic, în același timp și în locuri diferite, formînd variante locale, influențate mai mult sau mai puțin de valul primelor popoare migratoare, ele dispărînd definitiv ca culturi, la sfîrșitul secolului al IV-lea sau începutul secolului al V-lea e.n., fapt care de asemenea dă naștere la formularea altor ipoteze.

¹ G. B. Fedorov, *op. cit.*, p. 159—162.

În ceea ce privește descoperirea unor importante urme materiale străine de cultura dacică tirzie, spre exemplu: fragmentele de amfore de import elenistice și romane, acestea, evident, argumentează din plin existența relațiilor economico-culturale dintre populația băștinașă exponenții civilizației greco-romane, inclusiv acțiunea propagatorie a popoarelor migratoare din această epocă, care au o deosebită importanță din punct de vedere istoric.

★

C. Sectorul C al așezării dacice se află pe aceeași terasă a girlei Strimbu, în partea de sud a comunei, peste drum de casa locuitorului Coman Dumitru. Spre vest, în apropiere se află actualul cimitir al satului. Aici s-a trasat un singur șanț cu două casete laterale. Șanțul este lung de 20 m, lat de 2 m, adâncimea variază între 1,20—1,40 m, orientat nord-sud.

Sondajul a fost făcut cu dublu scop: în primul rînd pentru a ne edifica asupra întinderii așezării, și în al doilea rînd pentru a depista cimitirul acestei așezări despre care fuseserăm sesizați de cîțiva locuitori, care au găsit aici oseminte omenești. Săpăturile au dat la iveală un singur bordei de formă dreptunghiulară, avînd inventarul similar cu acela al bordeielor descoperite în sectorul A.

★

În altă ordine de idei, trebuie menționat faptul că spre capătul de nord al șanțului 1 din sectorul C, la 1—1,20 m, de la nivelul actual al solului, la baza pămîntului cafeniu închis s-au descoperit numeroase cioburi masate pe o suprafață de circa 1 m², ce aparțin unor vase de diferite forme, lucrate cu mîna. După aspectul unor cioburi (privite din punct de vedere al pastei, tehnicii și decorului), acestea aparțin epocii bronzului. Printre cioburi, există unul identic ca pastă și decor cu askosurile descoperite la Brăilița¹ și Cirna² etc.

Acest material ceramic poate fi asociat cu prezența unui schelet omenesc, chircit, cu ocră, fără inventar, descoperit în sectorul A.

★

Cu prilejul săpăturilor întreprinse la Bălteni, în vara anului 1958, s-au făcut unele periegeze pe raza comunei Luciu, raionul Buzău, regiunea Ploiești, pe cursul superior al apei Călmățuiului, mai sus de comuna Largu. Pe teritoriul comunei se află cîteva popine destul de mari și semnificative, situate în lunca Călmățuiului. Cea mai mare este orientată nord-nord-est, sud-sud-vest. Are forma unei uriașe limbi de pămînt, care odinioară se lega de terasa inferioară a Călmățuiului, unde actualmente se află comuna Luciu. Popina este bine conservată. Pe suprafața ei s-au găsit trei cioburi neolitice și o mică așchie de silex.

În partea de nord-vest a comunei, pe terasa inferioară din partea dreaptă a aceleiași ape, se găsesc cioburi specifice perioadei de început a migrațiunii popoarelor (secole III—IV e.n.).

În partea de est a comunei, de asemenea se află o altă popină dominantă, denumită de localnici « Chiscul ». Ea este situată la extremitatea estică a bălții Luciu. Popina este bine conservată și avem informații că pe ea se găsesc numeroase fragmente ceramice vechi.

I. T. DRAGOMIR

¹ N. Harțuchi și I. T. Dragomir, *Săpăturile arheologice de la Brăilița*, în *Materiale*, III, 1957, p. 140, fig. 11/2.

² Gh. I. Bichir, *Un mormînt cu ocră la Cirna*, în *SCIV*, IX, 1, 1958, p. 102, fig. 1.

АРХЕОЛОГИЧЕСКИЕ РАСКОПКИ В БЭЛТЕНИ

РЕЗЮМЕ

Галацким областным историческим музеем в 1958 г. были продолжены охранительные археологические раскопки в с. Бэлтени (район Фэурей, Галацкой области) на дакийском поселении начала переселения народов.

Раскопки производились на участках А и С — диаметрально противоположных пунктах археологически исследуемой площади. На участке А было раскопано 6 землянок, 2 печи (одна из них гончарная с двумя топками) и 24 мусорные ямы. На участке С была вскрыта лишь одна землянка.

Как в землянках, так и в мусорных ямах был найден богатый археологический материал, состоящий из керамики, костей домашних животных, рыбьих костей, раковин улиток, створок раковин моллюсков, а также различных орудий и украшений.

С точки зрения выделки и качества керамику можно подразделить на 3 группы: 1) тонкая керамика, 2 а) зернистая, низкокачественная керамика со щебнем и песком, выделанная на кругу, относящаяся к III и IV вв. н.э. (культура Сынтана де Муреш — Черняхово) и 2б) грубая, пористая керамика местного производства ручной работы, характерная для дакийской культуры. Среди фрагментов сосудов местного изделия изобилуют и фрагменты сосудов, известных под названием курильниц, светильников или дакийских чашек. Почти не существует землянок или мусорных ям, в которых не находилось бы подобных осколков, типичных для дакийской культуры.

В их орнаментации отмечаются некоторые элементы, унаследованные из традиции раннедакийской культуры.

Поселение принадлежало автохтонному дакийскому населению. Речь идет о поселении из землянок, со следами интенсивного обитания. Жители в равной мере занимались земледелием и скотоводством. Можно упомянуть и о других занятиях, например, рыболовстве, гончарном производстве, ткацком ремесле, обработке костей и др.

На основании сведений о найденном в Бэлтени в 1958 г. археологическом материале можно говорить о временном автохтонном обитании, относящемся к раннедакийской культуре (латен). Поселение было более интенсивно обитаемо к концу III века и особенно в IV в. н.э., причем наблюдаются характерные для культуры Сынтана де Муреш-Черняхов черты, оказавшие сильное влияние на позднедакийский автохтонный элемент.

Что касается находки значительных следов материальной культуры, чуждой культуре местного дакийского поселения, например, осколков эллинистических и римских амфор, а также осколков римского стекла, то это свидетельствует о существовании культурно-экономических сношений между автохтонным населением и представителями греко-римской цивилизации.

ОБЪЯСНЕНИЕ РИСУНКОВ

Рис. 1. — Бэлтень. План археологических раскопок в Бэлтень в 1958 г.

Рис. 2. — Остатки дакийской гончарной печи в Бэлтени.

Рис. 3. — Различные орудия и украшения из камня, кости, обожженной глины и железа, найденные в позднедакийском поселении (III и IV вв. н.э.) в Бэлтени.

Рис. 4. — 3—4, ручки дакийских сосудов латенского периода и характерная для III—IV вв. н.э. керамика (2 типично для черняховской культуры).

Рис. 5. — Миски и светильники или курильницы позднедакийского периода (III—IV вв. н.э.).

Рис. 6. — 4, ручка эллинистической амфоры с клеймом III—II вв. до н.э.; 1—2, дакийская керамика латенского периода; 3, III—IV вв. н.э.

Рис. 7. — 1—2, предметы из обожженной глины, 10—11, донья эллинистических амфор III—II вв. до н.э. и фрагменты керамики, характерной для III—IV вв. н.э. (12—14 принадлежат к дакийской культуре).

LES FOUILLES ARCHÉOLOGIQUES DE BĂLTENI

RÉSUMÉ

Le Musée Régional d'Histoire de Galatz a continué en 1958 les fouilles archéologiques de sauvegarde entreprises à Bălteni (district de Făurei), dans la station dacique qui date de la période initiale des migrations.

Les fouilles ont été exécutées dans les secteurs A et C, points diamétralement opposés de cette station archéologique. Dans le secteur A, on a trouvé six fonds de cabanes, deux fours, dont un four de potier à deux foyers, et vingt-quatre fosses à détrit. Dans le secteur C, on a découvert un seul fond de cabane.

Les fonds de cabanes ainsi que les fosses à détrit renfermaient un abondant inventaire archéologique composé de céramique, d'ossements d'animaux domestiques, arêtes de poissons, coquilles d'escargot, coquillages, ainsi que de divers outils et objets de parure.

Au point de vue confection et qualité, la céramique peut être groupée en trois catégories: 1, céramique fine, 2 céramique de qualité inférieure, grumeluse, contenant de petites pierres et du sable, faite au tour et datant des IIIe–IVe siècles de notre ère (civilisation de Sintana de Mureș-Tcherniakhov), 3, céramique de facture locale, poreuse, d'exécution grossière, à la main, et caractéristique de la civilisation dace. Parmi les tessons de vases de facture locale abondent aussi ceux connus sous les noms de cassolette, de lampe ou de tasse dacique. Il n'y a presque pas de fond de cabane ou de fosse à détrit, qui ne contiennent des tessons de ce genre, spécifiques de la civilisation dace.

Le décor de ces vases comprend des éléments hérités par tradition, de la première période de la civilisation dace.

La station est celle d'une population dace autochtone. Il s'agit d'un établissement à cabanes très pauvres, d'un campement d'habitation intense. Les habitants s'adonnaient, en égale mesure, à l'agriculture et à l'élevage, mais on peut mentionner d'autres occupations encore, comme, par exemple, la pêche, la poterie, le tissage, le travail des os, etc.

En raison des relations faites sur le matériel découvert à Bălteni en 1958, l'auteur estime qu'il s'agit là d'un habitat autochtone temporaire, appartenant à la première période de la civilisation dace (La Tène). La station a dû être plus intensément habitée vers la fin du IIIe siècle et, encore plus, au IVe siècle de notre ère. Elle présente des caractères spécifiques de la civilisation de Sintana de Mureș-Tcherniakhov, fortement greffés sur l'élément autochtone dacique de la dernière période.

En ce qui concerne la découverte d'importants vestiges de matériel étranger à la civilisation de cette station dacique, tels, par exemple, des fragments d'amphores hellénistiques et romaines, ainsi que quelques débris de verre, romain encore, tout indique l'existence de relations économiques et culturelles entretenues par la population autochtone avec les représentants de la civilisation gréco-romaine.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. – Bălteni. Plan des fouilles archéologiques de 1958.

Fig. 2. – Restes du four de potier dacique.

Fig. 3. – Différents outils et objets de parure en pierre, en os, en terre cuite et en fer, provenant de la station dacique, de basse époque (IIIe–IVe siècles de notre ère).

Fig. 4. – 3–4, anses de vases daciques de l'époque La Tène; 1–2, céramique spécifique des IIIe–IVe siècles de notre ère (le n° 2 est caractéristique pour la civilisation de Tcherniakhov).

Fig. 5. – Ecuelles et lampes ou cassolettes datant de la dernière période de l'époque dace (IIIe–IVe siècles de notre ère).

Fig. 6. – 4, poignée d'amphore hellénistique à estampille (IIIe–IIe siècles avant notre ère); 1–2, céramique dacique (époque La Tène); 3, céramique dacique des IIIe–IVe siècles de notre ère.

Fig. 7. – 1–2, objets en terre cuite, 10–11, fonds d'amphores hellénistiques des IIIe–IIe siècles avant notre ère; 3–9, 12–14, fragments céramiques caractéristiques des IIIe–IVe siècles de notre ère (n°s 12–14, propres à la civilisation dace).